

Program Polityki Senioralnej
Miasta Opola na lata 2018-2022
„Opole Seniorom”

Spis treści:	
Wprowadzenie	3
Spójność Programu z innymi dokumentami strategicznymi	3
Diagnoza	4
Zasady polityki senioralnej Opola	7
Założenia Programu	8
System zarządzania Programem	10

Przygotowanie Programu: Centrum Informacyjno-Edukacyjne Senior – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu, Urząd Miasta Opola

Program opracowano na podstawie *Koncepcji Prowadzenia Polityki Senioralnej Miasta Opola na lata 2016-2018*

WPROWADZENIE

Program Polityki Senioralnej Miasta Opola na lata 2018-2022 „Opole Seniorom” (dalej Program) jest pierwszym w historii samorządu Opola dokumentem ujmującym w sposób kompleksowy kwestie senioralne. Polityka senioralna Miasta to skoordynowany system działań, realizowanych we współpracy ze środowiskiem lokalnym, którego celem jest samodzielne i godne życie starszych mieszkańców miasta. Bezpośrednim adresatem Programu są seniorzy - osoby które ukończyły 60 lat i które zamieszkałe są w Opolu.

Program został zbudowany w oparciu o wynik szerokich konsultacji prowadzonych z aktywnymi środowiskami zaangażowanymi w życie miasta, jak i z samymi mieszkańcami. Decyzja o skoordynowaniu działań na rzecz starszych mieszkańców miasta wynika z szeregu uwarunkowań, do których należą między innymi wzrost udziału seniorów w strukturze demograficznej miasta, zróżnicowanie potrzeb i problemów tej grupy mieszkańców, a także ograniczenia systemu wsparcia dla seniorów. Polityka senioralna stanowi i stanowić będzie jeden z głównych elementów strategii polityki społecznej Opola.

SPÓJNOŚĆ PROGRAMU Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

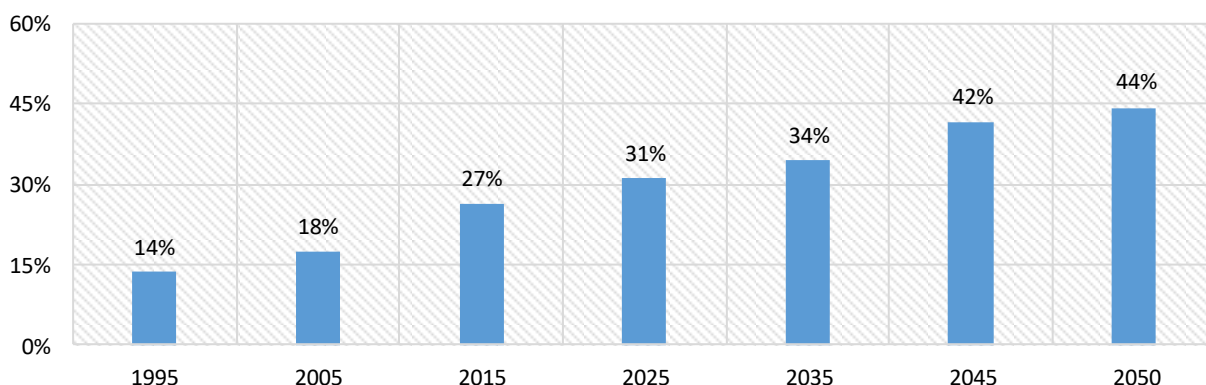
Niniejszy Program zachowuje spójność z opracowaniami strategicznymi na poziomie lokalnym. Głównym dokumentem strategicznym miasta jest **Strategia rozwoju Opola w latach 2012-2020** przyjęta przez Radę Miasta w 2012 roku. Strategia wskazuje, że atutem rozwojowym Opola jest kapitał społeczny i intelektualny. Kreowanie zmian przestrzeni miasta z uwzględnieniem potrzeb osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami uznane zostało za istotną szansę rozwojową. Wskazano jednak, iż brakuje odpowiedniej ilości usług ukierunkowanych na poprawę bytu osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, wykluczonych społecznie. Potrzeba wdrożenia programu aktywizacji społecznej i kulturalnej seniorów Opola wynika bezpośrednio z zapisów priorytetu III Strategii (Miasto na miarę wyzwań XXI wieku). Strategia rozwoju jest jednak z założenia dokumentem ogólnym, kierunkowym, wskazującym na zagadnienia kluczowe dla rozwoju miasta, w szczególności na rozwój przestrzenny i gospodarczy.

Zagadnienia z obszaru polityki społecznej regulowane są w innych dokumentach o charakterze programowym i operacyjnym. Takim dokumentem jest m.in. **Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Opola na lata 2016 – 2020**, przyjęta przez Radę Miasta w 2015 roku. Opracowanie to opisuje problemy społeczne występujące w Opolu oraz wskazuje cele i kierunki działań, których zastosowanie pomoże zminimalizować ich negatywne skutki. Wśród siedmiu głównych problemów społecznych określonych w Strategii dokument wskazuje starzenie się społeczeństwa. Wśród głównych problemów do rozwiązania w ww. obszarze wskazuje się deficyt wiedzy na temat procesów starzenia się i umiejętności społecznych osób wchodzących w trzeci wiek, niskie dochody własne skutkujące brakiem możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych przez seniorów, rosnące zapotrzebowanie na skoordynowane, wyspecjalizowane usługi społeczne, świadczenia medyczne i pielęgniarstwa oraz trudności w sprawowaniu opieki przez członków rodzin nad osobami starszymi.

Ciałem doradczym władz samorządowych jest Rada Seniorów Miasta Opola. Wypracowana **Strategia działania Rady Seniorów Miasta Opola** została przyjęta w 2016 roku. W Strategii wskazano, że do głównych celów działalności Rady zalicza się zaistnienie w powszechnej świadomości społeczności Miasta Opola Rady Seniorów, jej roli i zakresu działalności, zwiększenie ilości seniorów korzystających z rozwiązań podnoszących bezpieczeństwo w sytuacjach zagrożenia życia, a także zintegrowanie działań organizacji i instytucji na rzecz środowiska senioralnego w Opolu. Ponadto wskazano ograniczenie barier utrudniających seniorom życie w mieście, zwiększenie możliwości korzystania przez nich z obiektów sportowych, rekreacyjnych, instytucji kultury itp. oraz poprawę opieki zdrowotnej seniorów w Opolu.

DIAGNOZA

Już co czwarty mieszkaniec Opola jest seniorem. Populacja osób starszych szacowana jest na około 33 tys. osób i wg prognoz demograficznych w najbliższych latach będzie stale rosła (wykr. 1). Wykorzystanie potencjału tej grupy mieszkańców stanowi istotną szansę rozwojową.

Wykres 1. Rzeczywisty (do 2015 r.) i szacunkowy udział ludności w wieku 60 lat i więcej w strukturze mieszkańców Opola w latach 1995-2050 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS w Warszawie

Działalność seniorów oraz osób działających na ich rzecz ma zarówno charakter formalny i pozaformalny. W Opolu działalność seniorów wspierają m.in. cztery **domy dziennego pobytu** (Malinka, Żłota Jesień, Maria Magda, Nad Odrą), pięć **klubów seniora**, a także **uniwersytety trzeciego wieku**. Problemem wciąż jest powszechne przekonanie, że korzystanie z oferty domów dziennego pobytu jest odpłatne¹. Działania na rzecz rozwoju i aktywizacji środowisk senioralnych podejmuje także **Centrum Informacyjno-Edukacyjne Senior**. Centrum jest miejscem wsparcia dla seniorów, chcących uzyskać potrzebną informację, zaangażować się w różnorodne działania, rozwijać się i edukować. W ramach działalności Centrum systematycznie podejmowane są działania mające na celu tworzenie przyjaznego klimatu dla seniorów.

W Opolu działają także dwa **hospicja** (Centrum Opieki Paliatywnej *Betania* oraz Ośrodek Medyczny *Samarytanin* Oddział Medycyny Paliatywnej). Od prawie 40 lat działalność prowadzi **Dom Pomocy**

¹ Odpłatność dotyczy jedynie posiłków.

Spółecznej dla Kombatantów sprawujący opiekę nad ponad stu mieszkańcami. Dom Pomocy Społecznej dla osób starszych i somatycznie chorych prowadzi także Prowincja Polska Zgromadzenia Sióstr Pielęgniarek Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka. W Opolu - Czarnowąsach Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych Intelktualnie i Osób Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie prowadzi Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi. W Opolu działalność prowadzi również Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi "Magnolia". Aktywną działalność na rzecz seniorów oraz skupiających seniorów prowadzi także kilkanaście **organizacji pozarządowych**.

Od maja 2015 roku Urząd Miasta Opola wydaje gazetę, kwartalnik skierowany do starszych mieszkańców. Miasto od stycznia 2017 r. wydaje również **kartę „Opolski Senior”**, która uprawnia osoby w wieku co najmniej 65 lat do zniżek oferowanych przez partnerów – zarówno publicznych i prywatnych. Wg stanu na koniec czerwca 2017 r. liczba wydanych kart przekroczyła kilka tys. sztuk. Realizując działania w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców Opola w wieku senioralnym Miasto Opole we współpracy ze Spółką z o.o. Wodociągi i Kanalizacja oraz przy merytorycznym wsparciu Opolskiego Centrum Ratownictwa Medycznego prowadzi akcję **„Koperta życia w Opolu”**. Od początku maja 2016 r. w Opolu wydano ok. 2,5 tys. takich kopert. W celu zapewnienia seniorom wpływu na decyzje dotyczące społeczności lokalnej, a także stworzenia reprezentacji najstarszych mieszkańców miasta Opola w 2014 r. **utworzono Radę Seniorów Miasta Opola**. Rada składa się z członków delegowanych przez: organizacje pozarządowe działające na rzecz seniorów, mające swoje siedziby na terenie miasta Opola, rady domów dziennego i całonocnego pobytu miasta Opola oraz przez Prezydenta Miasta Opola. W ramach prac nad przygotowaniem *Strategii Działania Rady Seniorów Miasta Opola* wskazano, że **izolacja, brak opieki rodziny, depresja oraz samotność** stanowią istotne problemy seniorów w Opolu. Wskazano również na **znikomą ofertę edukacyjną dla seniorów**, oferowaną zarówno przez instytucje, organizacje oraz kluby. Zaakcentowano również brak ofert pracy dla seniorów chcących w niepełnym wymiarze czasu dorobić do renty lub emerytury.

Coraz częściej obserwuje się **zanik rodzin wielopokoleniowych**. Coraz większego znaczenia nabierają działania z zakresu tworzenia warunków dla integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej osób starszych. W tym kontekście opolscy seniorzy wskazują m.in. na potrzeby: umacniania więzi międzypokoleniowych, uczestniczenia w życiu kulturalnym, zwiększenia liczby domów seniora, domów dziennego pobytu oraz osiedlowych klubów seniora.

Osoby starsze wskazują także na inne niedogodności, które pojawiają się wraz z wiekiem. Jedną z nich jest **zły lub pogarszający się stan zdrowia**. W badaniach samooceny własnego stanu zdrowia mniej więcej co trzeci senior ocenia swój stan zdrowia źle lub bardzo źle². W tym kontekście zwraca się uwagę na potrzebę prowadzenia profilaktyki zdrowia oraz zbyt małą liczbę lekarzy specjalistów zajmujących się leczeniem schorzeń wieku podeszłego. Zwraca się również uwagę na potrzebę utrzymania samodzielności osób starszych, wynikającą z występowania problemów z poruszaniem się i występowaniem barier architektonicznych. Od maja 2017 r. w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej „Zaodrze” w Opolu **rozpoczęła działalność Poradnia Geriatryczna**. Jest to jedyna tego typu poradnia w Opolu, która ma podpisany kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia na udzielanie świadczeń z zakresu geriatry.

² Jakość życia osób starszych w Polsce na podstawie wyników badania spójności społecznej, GUS, Warszawa 2017.

W Poradni przyjmowane są osoby powyżej 65 roku życia na podstawie skierowania od lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

Istotnym problemem jest również bardzo **niska dostępność mieszkań dostosowanych do potrzeb seniorów**. Jednym z rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo osób starszych, samotnych oraz osób z niepełnosprawnościami jest tzw. **teleopieka** – aktualnie w Opolu korzysta z niej około trzydzieści osób. W Opolu działalność prowadzi także Opolskie Centrum Zdrowia Seniora posiadające dzienny ośrodek opieki geriatrycznej, ośrodek rehabilitacji dziennej, poradnię geriatryczną oraz ośrodek alzheimerowski.

Większość Polaków **myśli o swojej starości**. Wyniki badań CBOS wskazują, że Polacy myśląc o niej niezmiennie najbardziej obawiają się chorób, niedołężności, a także utraty pamięci (73%). Ponad połowa (56%) boi się utraty samodzielności, bycia ciężarem dla innych, uzależnienia od innych ludzi. Jedna trzecia ankietowanych obawia się złych warunków życia, trudności z utrzymaniem się (32%), a także samotności i utraty osób bliskich (32%). O połowę mniejsze grupy badanych deklarują lęk przed cierpieniem (18%) oraz niepokój związany z niepewnością, z kim będą mieszkać i pod czyją będą opieką (16%). Co siedemnasty respondent (6%) obawia się, że będzie nikomu niepotrzebny³.

Istotną potrzebą jest również **przełamywanie stereotypowego postrzegania osób starszych i wzmocnienie pozytywnego wizerunku seniorów**. Ważną rolę w tym kontekście odgrywają przede wszystkim organizowane wydarzenia tj. Opolskie Dni Seniora, targi z ofertą skierowaną do osób starszych, pikniki, festyny, konferencje, imprezy sportowo-rekreacyjne i ogólnorozwojowe oraz kampanie informacyjne promujące efekty działalności środowiska senioralnego. Ważną potrzebą jest także zapewnienie **bezpieczeństwa** seniorów (przeciwdziałanie oszustwom, kradzieżom, nieuczciwym praktykom handlowym itp.).

Tab. 1. Analiza SWOT w obszarze polityki senioralnej w Opolu

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Wiedza, umiejętności i doświadczenie osób starszych	Dostępność mieszkań dostosowanych do potrzeb seniorów	Integracja wewnątrz i międzypokoleniowa	Stereotypowe postrzeganie ludzi starszych
Usługi opiekuńcze i paliatywne	Liczba liderów i liderek w wieku senioralnym	Aktywność środowiska senioralnego w przestrzeni miasta	Przedmiotowe traktowanie osób starszych
Doświadczona kadra instytucji zajmujących się osobami starszymi	Liczba animatorów osób starszych	Rozwój rodzinnych domów pomocy społecznej	Osłabienie więzi rodzinnych
Znaczenie polityki senioralnej w polityce rozwoju miasta	Brak domu dziennego pobytu na Zaodrze	Rozwój oferty domów dziennego pobytu, w tym powstawanie nowych placówek; rozwój klubów seniora	Sytuacja materialna osób starszych
Sieć i infrastruktura transportu publicznego	Oferta programów profilaktycznych	Rozwój usług mobilnych (np. dowóz zakupów, posiłków)	Wykluczenie cyfrowe osób starszych

³ Polacy wobec własnej starości, Centrum Badania Opinii Publicznej, BS/94/2012, Warszawa 2012.

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Transport osób z niepełnosprawnościami	Bariery architektoniczne w przestrzeni miasta	Rozwój opieki geriatrycznej oraz opieki nad osobami przewlekle somatycznie chorymi	Niski stopień dotarcia z informacją do osób starszych
System ulg i preferencji w ramach karty Opolski Senior	Samotność osób starszych	Wolontariat seniorów i na rzecz seniorów	
Wdrożony system teleopieki nad osobami starszymi		Kształcenie ustawiczne	

Źródło: opracowanie własne.

ZASADY POLITYKI SENIORALNEJ OPOŁA

Długofalowa polityka senioralna Opola opiera się o następujące zasady:

- Za sytuację osób starszych w pierwszej kolejności odpowiada ich **rodzina**, a samorząd pełni **funkcję wspierającą** (zasada pomocniczości).
- Traktowanie osób starszych: podmiotowe, a nie przedmiotowe. Seniorzy nie są tematem do załatwienia, problemem do rozwiązania, lecz są **partnerami władz samorządowych**, aktywnie uczestniczą w opracowaniu i realizacji polityki senioralnej Miasta Opola.
- Polityka senioralna rozumiana jako polityka dla osób starszych i polityka wobec osób starszych, **przełamująca stereotypy dot. starości i promująca koncepcję aktywnego starzenia się** w obszarach: zatrudnienie, aktywność społeczna, niezależność, bezpieczne mieszkanie, zdrowie i profilaktyka (uświadomienie zasad zdrowego stylu życia: ruch, zdrowe odżywianie) oraz zdolność i przygotowanie otoczenia do wykorzystania potencjału starzejącego się społeczeństwa.
- Planowanie oferty dla seniorów musi uwzględniać **specyfikę, złożoność oraz zróżnicowanie potrzeb i problemów osób starszych**.
- Postrzeganie starszej populacji jako potencjał, a nie jako barierę, co przełoży się na proponowanie rozwiązań pozwalających na wykorzystanie możliwości seniorów – **nastawienie na aktywizację społeczną i zawodową seniorów**.
- Starzenie się społeczności to kwestia, która dotyczy wszystkich organizacji i instytucji działających na terenie miasta, stąd by osiągnąć pozytywną zmianę niezbędna jest **współpraca** samorządu z partnerami gospodarczymi, społecznymi, publicznymi, pozarządowymi.

ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Celem głównym Programu jest **poprawa sytuacji starszych mieszkańców Opola na rzecz godnego, samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia w dobrym zdrowiu – tak aby Miasto, jak i jego przestrzeń były przyjazne seniorom.**

Program realizowany będzie przez 5 celów szczegółowych, w ramach których zdefiniowano 35 działań. Jego realizatorem jest Miasto Opole działające w tym zakresie głównie poprzez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie – Centrum Informacyjno-Edukacyjne „Senior” - współpracujące z innymi Partnerami. Istotnym Partnerem Programu jest Rada Seniorów Miasta Opola.

Tab. 2. Cele szczegółowe i działania w ramach Programu

Cel szczegółowy	Działania
1. Aktywizacja i integracja środowiska senioralnego Miasta Opola	1.1. Organizacja imprez i wydarzeń aktywizujących i integrujących środowisko seniorów
	1.2. Utworzenie domu dziennego pobytu na ul. Dambonia 3
	1.3. Tworzenie klubów seniora
	1.4. Działalność Rady Seniorów Miasta Opola
	1.5. Rozwijanie systemu ulg i preferencji w ramach Karty „Opolski Senior”
	1.6. Przygotowanie kadry animatorów osób starszych
	1.7. Udostępnianie (bezpłatnie) obiektów miejskich (m.in. szkoły, obiekty kulturalne i sportowe) na działania z zakresu aktywnego spędzania czasu i wspólnej zabawy różnych grup wiekowych
	1.8. Zaangażowanie przedszkoli i szkół do realizacji działań o charakterze wielopokoleniowym
	1.9. Upowszechnienie wśród seniorów kształcenia ustawicznego i zdobywania kwalifikacji zawodowych
	1.10. Realizacja projektów z obszaru rynku pracy skierowanych do seniorów w wieku aktywności zawodowej
2. Prowadzenie Centrum Informacji i Edukacji „Senior w Opolu”	2.1. Zbieranie i przekazywanie aktualnych informacji w zakresie usług skierowanych do seniorów oferowanych m.in. przez organizacje pozarządowe, instytucje, firmy
	2.2. Prowadzenie punktu informacyjnego dla seniorów w sprawach związanych z życiem w mieście, instytucjami wsparcia, obowiązującymi przepisami
	2.3. Merytoryczne i logistyczne wsparcie organizacji skupiających seniorów oraz aktywnych nieformalnych grup seniorów – udostępnienie lokalu wraz ze sprzętem do pracy
	2.4. Udostępnianie sal na spotkania, szkolenia, kursy, wykłady itp.
	2.5. Prowadzenie Opolskiego Telefonu Życzliwości 60+

	2.6. Upowszechnianie cyklicznych i aktualnych programów, wniosków, grantów połączone z organizacją spotkań informacyjnych pomocnych przy pisaniu wniosków
3. Utrzymanie samodzielności seniorów w środowisku zamieszkania	3.1. Budowa kompleksu mieszkaniowego dla seniorów na ul. Dambonia
	3.2. Likwidacja barier architektonicznych w mieście
	3.3. Poszerzenie oferty usług społecznych dostosowanych do potrzeb osób w wieku senioralnym, m.in. opiekuńczych, pomocy domowej, cateringu, pralni, teleopieki
	3.4. Przygotowanie, szkolenie i stała współpraca z grupami pomocy sąsiedzkiej
	3.5. Rozwój usług wolontariackich dla seniorów - pomoc w zakupach, opiece, dyżury podczas nieobecności rodziny itp.
4. Zwiększenie dostępności osób starszych do systemu opieki zdrowotnej, rehabilitacji i profilaktyki	4.1. Prowadzenie profilaktyki zdrowotnej
	4.2. Rozwój usług geriatrycznych
	4.3. Pomoc specjalistów: gerontologa, psychologa itp.
	4.4. Utworzenie grup wsparcia i prowadzenie szkoleń dla rodzin i opiekunów w zakresie opieki nad osobami z problemami zdrowotnymi
5. Przelamywanie stereotypowego postrzegania osób starszych i wzmocnienie pozytywnego wizerunku seniorów	5.1. Organizacja Opolskich Dni Seniora
	5.2. Organizacja lub udział w zajęciach lub wydarzeniach sportowych (np. spartakiady seniorów)
	5.3. Organizacja Targów Senioralnych
	5.4. Kształcenie seniorów - liderów lokalnych
	5.5. Włączanie seniorów-ekspertów do działań edukacyjnych i informacyjnych
	5.6. Prowadzenie kampanii informacyjnych – prezentacji dokonań seniorów w różnych obszarach
	5.7. Prowadzenie działań edukacyjnych z zakresu rozwoju osobistego seniorów
	5.8. Działania promocyjne zmieniające wizerunek domów dziennego pobytu jako miejsca z ofertą dla seniorów o różnych potrzebach i zainteresowaniach
	5.9. Kampanie informacyjne zachęcające pracodawców do zatrudniania osób w wieku senioralnym
	5.10. Działania edukacyjne z zakresu bezpieczeństwa seniorów

SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

System zarządzania Programem obejmuje jego przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie oraz ewentualną aktualizację. Dokument został przygotowany przez zespół pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy w Rodzinie – Centrum Informacyjno-Edukacyjnego „Senior” oraz Urzędu Miasta Opola.

Za wdrażanie zapisów Programu odpowiedzialni są: wydział właściwy ds. rozwoju społecznego w Urzędzie Miasta Opola oraz Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu. Komórki te w zakresie jego wdrażania współpracują z jednostkami podległymi oraz innymi wydziałami Urzędu Miasta Opola oraz partnerami spoza sektora finansów publicznych. Przewiduje się możliwość zlecania zadań publicznych organizacjom pozarządowym na realizację działań dedykowanych seniorom w trybie określonym w Programie współpracy Miasta Opola z organizacjami pozarządowymi i innymi uprawnionymi podmiotami. Dla realizacji Programu istotna będzie szeroka współpraca oraz zapewnienie sprawnego przepływu informacji pomiędzy organizacjami/instytucjami działającymi na rzecz seniorów a samymi seniorami. Przewiduje się możliwość realizacji projektów partnerskich, wielosektorowych, tak aby zaangażować jak najszersze grono odbiorców Programu.

Program finansowany będzie ze środków Miasta, przy czym zakłada się możliwość współfinansowania działań z innych bezzwrotnych środków (np. z funduszy europejskich, funduszy krajowych).

Monitoring Programu prowadzi wydział właściwy ds. rozwoju społecznego oraz Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. W ramach monitoringu zostaną przygotowane co najmniej dwa raporty: jeden cząstkowy – w trakcie realizacji Programu oraz drugi po jego zakończeniu. Wnioski z monitoringu mogą stanowić podstawę do aktualizacji zapisów dokumentu.